

Juryrapport

Christiane Kuby vertaalt al decennialang op bewonderenswaardige wijze moderne Nederlandse literatuur in het Duits. In haar werk is zichtbaar hoezeer zij beide talen beheerst: het Duits doordat het haar moedertaal is, het Nederlands doordat ze al in 1970 in Amsterdam kwam werken, daar heeft gestudeerd (romanistiek en germanistiek), en sindsdien haar bijdrage heeft geleverd aan diverse Nederlandse literaire tijdschriften en publicaties op het gebied van vertalen. Maar ook met deze achtergrond zou zij niet zo'n goede vertaalster zijn zonder de kwaliteiten waarvan haar werk in de eerste plaats getuigt: enerzijds zorgvuldigheid en trouw aan het origineel, anderzijds durf en fantasie in het scheppen van een nieuwe Duitse tekst.

Zo weet zij met veel inlevingsvermogen en creativiteit en vaak met behulp van gedegen research, recht te doen aan het werk van schrijvers met zeer uiteenlopende stijlen, zoals Jeroen Brouwers (*Geheime kamers*), met zijn rijke taal, zijn vele dialogen en reflecties, waarin ernstig en lachwekkend vlak bij elkaar staan, zijn overvloedige beeldspraak, zijn series over elkaar heen buitende werkwoorden, adjectieven en substantieven, zijn woordenspelletjes, verbasterde kinderrijmpjes en gebrabbel, zijn vele seksuele en scatologische termen, zijn archaïsmen en neologismen; Helga Ruebsamen met haar droge en toch meeslepende stijl, scherpe blik, lichtvoetigheid en humor (Kuby vertaalde de verhalenbundel *Beer is terug* en de lijvige roman *Het lied en de waarheid*, die gedeeltelijk in Indië speelt, reden waarom Kuby speciaal voor haar Duitse lezers een lijst met Indische begrippen aan haar vertaling heeft toegevoegd); Kader Abdolah (o.m. *Spijkerschrift*), met zijn combinatie van zakelijke, onopgesmukte, 'nuchter Hollandse' zinnen, en de weemoedige sfeer in verhalen uit een vervlogen Perzische wereld, vol met Oosterse sprookjes, verzen en Koran-soera's én met verwijzingen naar en citaten uit Nederlandse klassieken zoals de *Max Havelaar*; Carl Friedman (*Twee koffers vol* en *De grauwe minnaar*), met haar sobere, heldere vertellersstem; de Vlaming Erwin Mortier (*Godenslaap*), met zijn suggestieve beschrijvingen, eindeloos lange zinnen vol vergelijkingen en ingenieuze formuleringen; de Surinaamse Astrid Roemer (*Lijken op liefde*), met haar beeldende taal vol vrouwelijke symboliek, en ten slotte Marie Kessels, Tonnus Oosterhoff, Tomas Lieske en Robert Haasnoot – om de kwaliteit van Kuby's werk te illustreren gaan we hieronder wat nader in op haar vertalingen van de boeken van deze vier auteurs.

Marie Kessels, van wie Kuby *Een sierlijke duik* vertaalde, hanteert een unieke, zeer moeilijk te vertalen, zoekende, zwierige stijl, waarin voortdurend de spanning aanwezig is tussen het concrete en het abstracte, en heeft een laconieke toon waarvoor het Duits eigenlijk geen equivalent heeft maar waar Kuby toch dichtbij probeert te komen. Kessels schrijft vaak zeer lange, gecompliceerde zinnen, en Kuby analyseert die, schuift en verplaatst net zo lang tot alle elementen weer aanwezig zijn in een Duitse zin die even goed loopt als de Nederlandse:

Zo'n vijftienvintig uur per week trek ik mijn kleren uit, klim op een podium of een oud matras en geef, beschenen door lekker grote of piepkleine kacheltjes,

leerlingen en docenten van twee kunstscholen waar voor hun geld met mijn lichaam, dat zich naar hartelust door de ruimte kromt.

Etwa fünfundzwanzig Stunden in der Woche ziehe ich meine Kleider aus, steige auf ein Podest oder eine alte Matratze und biete den Schülern und Dozenten zweier Kunstschulen mit meinem von angenehm großen oder winzig kleinen Heizstrahlern beschienenen Körper, der sich nach Herzenslust durch den Raum krümmt, einiges für ihr Geld.

Ook benut zij optimaal de specifieke mogelijkheden van het Duits:

... om stapvoets van zijn vrijheid te genieten, van de minuscule vrije ruimte tussen gezin en kantoor, waarin hij onbezwaard, met volle teugen genoot.

... um Schritt für Schritt seine Freiheit, diesen winzigen Freiraum zwischen Familie und Büro, unbeschwert und in vollen Zügen zu genießen. (De naamvalsuitgang maakt de in het Nederlands noodzakelijke herhaling van 'van' overbodig en levert een soepelere zin op.)

De roman *Het dikke hart* van de dichter Tonnus Oosterhoff gaat over de vergeten 19de-eeuwse schilder Gerrit van Houten. Het boek is geschreven in een zeer poëtische, subtiele taal, het is impressionistisch, een mozaïek van vertellende passages, nauwkeurige waarnemingen, lyrische beschrijvingen, dialogen, monologue intérieur, krantenartikelen, reclameteksten, brieven, psalmen en Shakespeare-citaten, gedetailleerde schetsen van historische gebeurtenissen en technische aspecten van de schilderkunst. Al die dingen zijn zorgvuldig in het Duits omgezet, evenals de moeilijk vertaalbare taalformaties waarmee de groeiende waanzin van de hoofdpersoon gepaard gaat. Met kleine ingrepen weet de vertaalster een mooi idiomatisch Duits te scheppen: 'Hij dwaalde door de stad om inspiratie te vinden' wordt 'Auf der Suche nach Inspiration durchstriefte er die Stadt'; 'Gerrit bleef met een vuurrode kop van kwaadheid het raam uit kijken' wordt 'Mit vor Zorn feuerrotem Kopf blieb Gerrit am Fenster sitzen und sah stur hinaus'; 'Och! Nee!' wordt 'Aber! Nicht doch!'; 'Aandacht trekken is erom vragen' wordt 'Wer auffällt, ist selber schuld'.

De poëtische kracht van de vertaling blijkt vooral uit het slot van de roman: 'De hitte verzamelde zich die middag nog een laatste keer en drukte, drukte.' wordt 'Die Hitze sammelte sich an diesem Nachmittag noch ein letztes Mal und lastete, lastete schwer.'

Terecht heeft de vertaalster voor de Duitse lezers een lijst van personen en realia toegevoegd.

Met haar vertaling van Tomas Lieskes roman *Gran Café Boulevard* doet Kuby recht aan het grillige taalgebruik, de vaak bijna geforceerde beeldspraak en de zeer plaatsgebonden (Zuid-Hollandse) realia en woordenschat van deze roman. Zij heeft vaak Nederlandse benamingen van realia gehandhaafd om de couleur locale te behouden, heeft mooie equivalenten gevonden voor eigenzinnige formuleringen: 'de

woorden zijn onthutst, of bespatterd, of vergroend' wordt 'die Worte sind verdattert, bespritzert oder vergrünt', en is er ook in geslaagd de symbolische laag onder het verhaal te behouden.

De *Zeewijk*-trilogie van Robert Haasnoot, vooral *Waanzee*, staat vol met tale Kanaäns. Kuby heeft er weliswaar voor gekozen het afwijkende Nederlands niet in een even afwijkend Duits om te zetten, maar ze heeft de betekenis van de typisch 'bevindelijke' woorden en uitdrukkingen wel goed weergegeven in een enigszins ouderwets-plechtige taal, wat mooie uitdrukkingen opleverde als 'seine alte Natur' (zijn oude natuur), 'das eine, das Not tue' (het Ene Nodige), 'am Ort des Jammers und des Zähnenknirschens' (op de plaats van wening en tandengeknars), 'der wahre Herzenskenner und Nierenprüfer' (de ware hartenkenner en nierenproever), '... Deinem nimmer genug gepriesenen Namen zu größerer Ehre und Herrlichkeit gereichen möge' (... zal strekken tot meerdere eer en glorie van Uw nooit genoeg volprezen Naam), en mooie versregels als 'HERR, deine Güt' und Wahrheit steht, so hoch und weit der Himmel geht' (Uw goedheid, Heer, is hemelhoog; Uw waarheid tot den wolkenboog).

Voor de vertalingen van Christiane Kuby geldt vrijwel zonder uitzondering dat alle aspecten van de Nederlandse tekst zijn terug te vinden in de Duitse tekst; haar stilistische bereik is bijzonder groot, en zij zorgt telkens weer voor een zelfstandig literair werk in de Duitse taal. De jury van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs heeft dan ook unaniem besloten haar voor te dragen voor de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2015 voor vertalingen uit het Nederlands.

De jury:

Ria van Hengel,

Wim Honselaar,

Cees Koster (voorzitter),

Jan Kuijper,

Linda Pennings,

Annelies Schulte Nordholt.